

„LA IZVOARELE IMAGINAȚIEI CREATOARE”

**Studii și evocări în onoarea
profesorului Mircea Borcilă**

BCU Cluj / Central University Library Cluj

**Editori:
Elena Faur, Diana Feurdean, Iulia Pop**

Argonaut & Eikon

Seria: PHILOGIA

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

LA izvoarele imaginației creatoare : studii și evocări în onoarea profesorului Mircea Borcilă / editori: Elena Faur, Diana Feurdean, Iulia Pop. – Cluj-Napoca : Argonaut, – București : Eikon , 2022. –

Bibliogr.

ISBN 978-606-085-113-4

ISBN 978-606-49-0753-0

I. Faur, Elena

II. Feurdean, Diana

III. Pop, Iulia

IV. Borcilă, Mircea (despre)

082.2(Borcilă,M.)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

DOI: 10.26424/978-606-085-113-4

© Autorii își asumă răspunderea pentru ideile exprimate în materialele publicate./ The authors assume all the responsibility for the ideas expressed in the published materials.

Editori: Elena Faur, Diana Feurdean, Iulia Pop

Tehnoredactare și copertă: Ioachim Gherman

CUPRINS

CUVÂNT-ÎNAINTE	17
Mircea Borcilă – Un promotor ilustru al științelor culturii.....	21
Mircea Borcilă – Activitate științifică și editorială	41
REVERBERAȚII	63
Iulian Boldea Sub zodia integralismului.....	65
Sanda Cordoș Schiță de portret în mișcare	72
Alin-Mihai Gherman Trei cuvinte rare	75
Ion Istrate Cum l-am cunoscut pe Mircea Borcilă	78
Johannes Kabatek, Cristina Bleorțu Correspondența dintre Mircea Borcilă și Eugeniu Coșeriu	83
TEORIA ȘI FILOSOFIA LIMBAJULUI.....	121
Mircea Flonta Abordarea naturalistă și abordarea istoric-culturală a cercetării limbajului în viziunea lui Eugeniu Coșeriu	123
Jesús Martínez del Castillo La filosofía hecha lingüística	145

CUPRINS

Dumitru-Cornel Vîlcu Sensul celor patru – o conversație imaginară despre poezie (și înțelegerea omului in-actual)	169
Floarea Vîrban Lingvistica [integrală] – știință eidetică?	206
HERMENEUTICĂ ȘI SEMIOTICĂ	227
Lucia Cifor Statutul și identitatea hermeneuticii literare	229
Aurel Codoban Trei întâlniri teoretice cu poeticianul Mircea Borcilă	239
Göran Sonesson On the Borders of Metaphorology: Creativity Beyond and Ahead of Metaphors	247
Jordan Zlatev, Tapani Möttönen Semiotica cognitivă și lingvistica cognitivă	277
LINGVISTICĂ, PRAGMATICĂ ȘI POETICĂ	315
Maria Aldea Termeni de gramatică. O abordare lexicografică	317
Iulia Bobăilă La metáfora científica y la anulación de la incongruencia. Implicaciones traductológicas	333
Oana Boc Poezia lui Gherasim Luca – armonia unei lumi dizarmonice. O abordare funcțional-tipologică	344
Eugenia Bojoga Dezbaterea limbă română sau „moldovenească” în spațiul online rusesc	364

CUPRINS

Pompiliu Crăciunescu O tainică relianță: poetician – poet	396
Daniela Filip La nature sémantique de l'ironie textuelle. Une approche de la perspective de l'intégralisme linguistique	407
Rodica Frențiu Tipologia textuală și discursul hagiografic	423
George Dan Istrate Metafora în terminologia artelor vizuale în română și italiană.....	441
Mariana Istrate Substitute stereotipice ale coronimelor în limbajul publicitar al turismului	454
Victoria Jumbei Configurații semantice cognitive în <i>Povestea lui Harap-Alb</i> de Ion Creangă	469
Mihai Lisei Cuvântul scris și fotografia în reportajul de ziar. Modalități de analiză	480
Rodica Marian Subiectul absolut al artei și alteritatea creatoare	498
Ion Mării Note lexicografice	513
Nicoleta Neșu Câteva observații legate de rolul profesorului-vorbitor de limbă maternă în traducerea pedagogică utilizată în predarea limbilor străine.....	533
Cristian Pașcalău Modul orfic în poezia lui Teofil Răchițeanu. O abordare în lumina poeziei antropologice.....	543

CUPRINS

Iulia Pop Prolog de Nichifor Crainic. O lectură în cheie „semantic-logică” (Revelații la cursul de poetică)	569
Liana Pop Parcours métaphoriques: de l’écrit à l’oral	574
Maria Ștefănescu, Mircea Minică O privire, din perspectiva lingvisticii coșeriene, asupra vocabularului religios reflectat în dicționarele generale de limbă	580
Emma Tămâianu-Morita Beyond the Poetic: Exploring the General Mechanisms of Textual Sense Construction	592
Flavia Teoc The Theory of Discourse Poiesis in <i>Perpetua’s Passion</i>	619
Maria-Alexandrina Tomoiagă Desemnarea metaforică a <i>vieții</i> în limba română	641
Cristina Varga Metaforele conceptuale ale socializării online în limba română	669
Dina Vîlcu The Religious Element and the Language of the 1989 Revolution in Romania. An Integralist Approach	689
INTERFERENȚE CULTURALE	709
Doru Radosav Cărțile sfinte și retorica sentimentului religios	711
Ion Taloș Despre întâlnirile dintre culturi și efectele lor	720

CUPRINS

Rudolf Windisch Mircea Borcilă macht Eugenio Coseriu in Cluj-Napoca bekannt	725
FOTOGRAFII.....	745
LISTA CONTRIBUTORILOR	759
TABULA GRATULATORIA.....	787

BCU Cluj / Central University Library Cluj

TABLE OF CONTENTS

FOREWORD	17
Mircea Borcilă – An Illustrious Promoter of Cultural Sciences	21
Mircea Borcilă – Scientific and Editorial Activity	41
REVERBERATIONS	63
Iulian Boldea Under the Sign of Integralism	65
Sanda Cordoș A Portrait Sketch in Motion	72
Alin-Mihai Gherman Three Rare Words	75
Ion Istrate How I Met Mircea Borcilă	78
Johannes Kabatek, Cristina Bleorțu Correspondence Between Mircea Borcilă and Eugenio Coseriu	83
THEORY AND PHILOSOPHY OF LANGUAGE	121
Mircea Flonta The Naturalistic Approach and the Historical-Cultural Approach to Language Research According to Eugenio Coseriu	123
Jesús Martínez del Castillo Philosophy Made Linguistics	145

TABLE OF CONTENTS

Dumitru-Cornel Vâlcu <i>The Sense of Four – An Imaginary Conversation on Poetry (and the Understanding of the In-actual Man)</i>	169
Floarea Vîrban [Integral] Linguistics – an Eidetic Science?	206
HERMENEUTICS AND SEMIOTICS	227
Lucia Cifor The Status and Identity of Literary Hermeneutics	229
Aurel Codoban Three Theoretical Encounters With the Poetician Mircea Borcilă	239
Göran Sonesson On the Borders of Metaphorology: Creativity Beyond and Ahead of Metaphors	247
Jordan Zlatev, Tapani Möttönen Cognitive Linguistics and Cognitive Semiotics	277
LINGUISTICS, PRAGMATICS, AND POETICS	315
Maria Aldea Grammar Terms. A Lexicographical Approach	317
Iulia Bobăilă The Scientific Metaphor and the Cancellation of Incongruency. Translation Implications	333
Oana Boc The Poetry of Gherasim Luca – The Harmony of a Disharmonious World. A Functional-Typological Approach	344

TABLE OF CONTENTS

Eugenia Bojoga The Romanian vs. "Moldovan" Language Debate in the Russian Online Space	364
Pompiliu Crăciunescu A Mysterious Reliance: Poetician–Poet	396
Daniela Filip On the Semantic Nature of Textual Irony. An Approach in the Light of Linguistic Integralism	407
Rodica Frentiu Textual Typology and the Hagiographic Discourse	423
George Dan Istrate Metaphor in the Terminology of the Visual Arts in Romanian and Italian	441
Mariana Istrate Stereotyped Substitutes of Coronyms in the Language of Tourist Advertising	454
Victoria Jumbei Semantic-Cognitive Configurations in <i>Povestea lui Harap-Alb</i> by Ion Creangă	469
Mihai Lisei The Written Word and the Photo in the Newspaper Report. Possibilities of Analysis	480
Rodica Marian The Absolute Subject of Art and the Creative Alterity	498
Ion Mării Lexicographical Notes	513
Nicoleta Neșu Some Observations Regarding the Role of the Native Speaker Teacher in Pedagogical Translation Used in Foreign Language Teaching	533

TABLE OF CONTENTS

Cristian Pașcalău The Orfic Mode in the Poetry of Teofil Răchiteanu. An Approach in the Light of Anthropological Poetics	543
Iulia Pop “Prolog” by Nichifor Crainic. A Key Reading in Logical Semantics (Revelations in the Poetics Course)	569
Liana Pop Metaphorical Pathways: From Writing to Oral	574
Maria Ștefănescu, Mircea Minică Some Remarks on E. Coseriu's Structural Semantics and its Relevance for Lexicographic Definitions	580
Emma Tămâianu-Morita Beyond the Poetic: Exploring the General Mechanisms of Textual Sense Construction	592
Flavia Teoc <small>BCU Cluj / Central University Library Cluj</small> The Theory of Discourse Poiesis in <i>Perpetua's Passion</i>	619
Maria-Alexandrina Tomoiagă The Metaphorical Designation of <i>Life</i> in the Romanian Language	641
Cristina Varga Conceptual Metaphors of Online Socialization in Romanian	669
Dina Vilcu The Religious Element and the Language of the 1989 Revolution in Romania. An Integralist Approach	689

TABLE OF CONTENTS

CULTURAL INTERFERENCES	709
Doru Radosav	
The Holy Books and the Rhetoric of Religious Feeling	711
Ion Talos	
On the Encounters Between Cultures and Their Effects	720
Rudolf Windisch	
Mircea Borcilă Makes Known	
Eugenio Coseriu in Cluj-Napoca	725
PHOTOS	745
THE LIST OF CONTRIBUTORS	759
TABULA GRATULATORIA	787

BCU Cluj / Central University Library Cluj

MARIA ALDEA¹

TERMENI DE GRAMATICĂ. O ABORDARE LEXICOGRAFICĂ

Magistrului Mircea Borcilă, care ne-a învățat că „a «pune o problemă» înseamnă a deschide un mister și, implicit, manifestarea intenției de a revela cripticul acestui mister deschis” (Blaga 2013: 272).

1. O preocupare constantă a cărturarilor români, indiferent de epoca în care se înscriu cultural, o reprezintă cultivarea limbii prin elaborarea de manuale, gramatici și dicționare². Rolul produselor lexicografice în achiziția corectă a limbii (indiferent de nivelul de realizare, scriere/ vorbire, și de momentul apariției lor), în familiarizarea utilizatorului, atât cu cuvintele comune, cât și cu cele specializate, prin indicațiile de natură normativă, de însușire a sensurilor cuvintelor noi sau mai puțin noi etc., este indiscutabil. În acest context, în lucrarea de față, ne propunem să observăm tratamentul lexicografic acordat termenilor de gramatică așa cum sunt înregistrați în *Vocabularu romano-francesu* (București, 1870), elaborat de I. Costinescu (de aici, abreviat

---

¹ Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca; maria.aldea@ubbcluj.ro.

² Romulus Ionașcu (1914), *Gramaticii români. Tratat istoric despre evoluțiunea studiului gramaticii limbei române de la 1757 până astăzi*, Iași, Institutul de Arte Grafice N.V. Ștefăniu & Co.; Mariana Costinescu (1979), *Normele limbii literare în gramaticile românești*, București, Editura Didactică și Pedagogică; Onisifor Ghibu (1998), *Din istoria literaturii didactice românești*, Ediție îngrijită de Paula Braga, Tabel cronologic, studiu introductiv, note și comentarii V. Popeangă, București, Editura Semne; D. Popovici (1945), *La littérature roumaine à l'époque des Lumières*, Sibiu, Centrul de Studii și Cercetări privitoare la Transilvania; Mircea Seche (1966–1969), *Schiță de istorie a lexicografiei române*, vol. I-II, București, Editura Științifică; Coman Lupu (1999), *Lexicografia românească în procesul de occidentalizare latino-romană a limbii române moderne (1780–1860)*, București, Logos.

VRF)³. Un asemenea studiu aduce, dincolo de surprinderea evoluției sau stagnării terminologiei gramaticale românești, o informație prețioasă atât asupra importanței dicționarelor în cultivarea limbii, cât și asupra dinamicii istorice a limbii române⁴.

1.1. Definind gramatica drept „[a]rta care învață a vorbi și scrie corect. – Cartea care coprinde preceptele acestei arte” (s.v. *gramatică*), redactorul VRF-ului înregistrează, în cele peste 1300 de pagini, unități lexicale care prin semantismul lor ilustrează terminologia gramaticală. Din multitudinea de termeni de gramatică înregistrați în VRF, am ales să analizăm, în studiul prezent, doar acele articole care conțin, în microstructura lor, marcajul de domeniu⁵.

---

³ Pentru geneza VRF-ului, vezi Maria Aldea (2018), *Alfabetul limbii române: o abordare lexicografică*, în C. Lupu (ed.), A. Ciolan, A. Zuliani (coed.), *Studii romanice. I. Omagiu profesorilor Florica Dimitrescu și Alexandru Niculescu la 90 de ani*, București, Editura Universității din București, p. 17–27.

⁴ Dintre studiile ce abordează terminologia gramaticală românească, reținem aici: N.A. Ursu (1962), *Formarea terminologiei științifice românești* (sic!), București, Editura Științifică; Angela Bidu-Vrănceanu (coord.) (2000), *Lexic comun, lexic specializat*, București, Editura Universității din București; N.A. Ursu, Despina Ursu (2004/2006/2011), *Împrumutul lexical în procesul modernizării limbii române literare*, vol. I–III, Iași, Editura Cronica; Mihaela Marcu (2009), *Terminologia gramaticală românească din perioada 1757–1828*, în „Analele Universității „Dunărea de Jos” din Galați. Fascicula XXIV. Lexic comun/lexic specializat”, II, Galați, Editura Europlus, p. 275–279; Alexandru Nicolae (2010), *Dinamica terminologiei sintactice românești moderne*, în Angela Bidu-Vrănceanu (ed.), *Terminologie și terminologii*, București, Editura Universității din București, p. 99–111; Adriana Briceag (Sindie) (2015), *Evoluția terminologiei gramaticale românești*, Rezumatul tezei de doctorat, Universitatea din Craiova, Facultatea de Litere, Craiova, http://mecanica.ucv.ro/ScoalaDoctorala_v/Temp/Rezumate/Sindie_REzro.pdf (accesat: 28.05.2022); Gh. Chivu (2017), *Terminologie lingvistică într-un lexicon de la sfârșitul veacului al XVII-lea*, în Adina Dragomirescu et al. (ed.), *Sintaxa ca mod de a fi: omagiu Gabrielei Pană Dindelegan, la aniversare*, București, Editura Universității din București, p. 103–107.

⁵ VRF-ul conține numeroși termeni de gramatică, însă aceștia fie sunt încadrați altor domenii (i.e. cel al logicii), fie nu beneficiază de prezența marcajului specializat; de exemplu, *adiectivă; atributiv; jargon; locuțiune, locuție; neologism; ortografie; parentesă; paronim; pronunțiațiune, pronunție, pronunție; silabă; sintaxă; vocativ* etc. (s.v.). În redarea cuvintelor-titlu, păstrăm grafia originală, pentru a permite atât o mai rapidă reperare a acestora în

2. Corpusul nostru însumează 143 de articole selectate, prin parcurgere manuală, pe baza mărcii de domeniu *termen de gramatică*, respectiv *gramatică*. Exceptând un singur articol în care domeniul este indicat prin formula *în gramatică* (s.v. *genū*), în toate celelalte intrări marca de domeniu este redată abreviat, astfel: *t. de gram.* (119 articole)⁶, *t. de gramat.* (un articol)⁷, *gram.* (17 articole)⁸, *de gram.* (un articol)⁹, *în gramat.* (un articol)¹⁰, respectiv *în gram.* (3 articole)¹¹.

2.1. Față de 128 de articole în care pe poziția de cuvânt-titlu este consemnată o singură unitate lexicală, 15 articole notează două¹²,

---

conținutul VRF-ului, cât și observarea eventualelor evoluții grafice/lexicale. În schimb, corpul articolului este redat în transcrierea noastră – M.A.

⁶ Vezi *activ-ă; anacolut; anastrofă; antiparalel; antiptosă; antistrofă; aaugmentativ-ă; auxiliariu-ă; bârbâtesc-escă; casă; circumflex; circumstanțial-ă; colectiv-ă; complectiv; completiv-ă; complinire; complinire; conditional-ă; conjugare; conjuncțiune, conjuncție; conjunctiv-ă; construcțiune, construcție, construire; contracțiune; dativ; declinabil-ă; declinare; declinațiune, declinație, declinare; definitiv-ă; definit-ă; demonstrativ-ă; determinare; determinațiune, determinație, determinare; determinativ-ă; dieresă; diftong; diminutiv; dintel; disjunctiv-ă; elidere; elipsă; elisiune, elisie; epicen-ă; epitet; eteroclit-ă; eterogen-ă; eufonic-ă; eufonie; expletiv-ă; feminin-ă; feminin; feminisare; figură; final-ă; fonic-ă; frecantativ-ă; futur; genitiv; gerundi; gutural-ă; hibrid-ă; imperativ-ă; imperfect-ă; impersonalemente, impersonalcește; impersonal-ă; incident; indeclinabilitate; indeclinabil-ă; indicativ; indirect-ă; infinitiv; interogant-ă; interogativ-ă; intransitiv-ă; inversiune, inversie; iperbat; îmulțit-ă; masculin-ă; metaplasma; metateză; mod; monosilab; nasală; nasal-ă; negativ-ă; neutru-ă; nominativ; oblic-ă; omonim-ă; onomatopee; optativ-ă; paradigmă; parisilabic-ă; parte; particulă; particulat-ă; partițiune, partiție; partitiv-ă; pasiv-ă; perioadă; persoană; personal-ă; pluralizare; plurariu, plural-ă; polisilab-ă; pozitiv; prepozițiune, prepoziție; prepositiv-ă; presinte-ă; primitiv-ă; pronume; pronominal-ă; propriu-ă; punct, punct; calificativ-ă; rădăcină; reduplicațiune, reduplicație, reduplicare; reflexiv-ă; regim; relativ-ă (s.v.).*

⁷ Vezi *reduplicativ-ă* (s.v.).

⁸ Vezi *similariu-ă; sincopă; sincopat-ă; sinonim-ă; subiect; subiectiv; superioritate; superlativ-ă; superlativ; supin; suspensiv-ă; terminațiune, terminație, terminare; transitiv-ă; trecut-ă; unipersonal-ă; verbal-ă; verb* (s.v.).

⁹ Vezi *participiu* (s.v.).

¹⁰ Vezi *singulariu-ă* (s.v.).

¹¹ Vezi *v; vicios-ă; voce* (s.v.).

¹² Vezi *complectiv, completiv-ă; conjuncțiune, conjuncție; elisiune, elisie; impersonalemente, impersonalcește; inversiune, inversie; partițiune, partiție; plurariu, plural-ă; prepozițiune, prepoziție; punct, punct; venitor, viitor* (s.v.).

respectiv trei unități lexicale¹³. Circulația în paralel a acestor forme lexicale reflectă, de altfel, tensiunea dintre „vechi” și „nou” în tendința de modernizare terminologică, uzul lingvistic selectând și impunând, în timp, termeni precum *completiv*, *conjunctie*, *eliziune*, *inversiune*, *plural*, *prepoziție* etc.¹⁴

2.2. Termenii de gramatică aici discutați sunt, după etichetarea redactorului, substantive (66 articole)¹⁵, adjective (52 articole)¹⁶, adverbe

¹³ Vezi *construcțiune*, *construcție*, *construire*; *declinațiune*, *declinație*, *declinare*; *determinațiune*, *determinație*, *determinare*; *reduplicațiune*, *reduplicație*, *reduplicare*; *terminațiune*, *terminație*, *terminare* (s.v.).

¹⁴ Cuvintele-titlu sunt însoțite de corespondentul francez, situat la sfârșitul sensului de bază. De asemenea, numeroase structuri frazeologice/exemple beneficiază de indicarea echivalentului francez.

¹⁵ Vezi *anacolut*; *anastrofă*; *antiptosă*; *antistrofă*; *cas*; *circonflex*; *complinare*; *conjunctiune*, *conjunctie*; *construcțiune*, *construcție*, *construire*; *contractiune*; *dativ*; *declinațiune*, *declinație*, *declinare*; *determinațiune*, *determinație*, *determinare*; *diersă*; *diftong*; *diminutiv*; *elipsă*; *elisiune*, *elisie*; *epitet*; *eufonie*; *feminin*; *figură*; *futur*; *genitiv*; *gen*; *gerundi*; *imperfect-ă*; *indeclinabilitate*; *indicativ*; *infinitiv*; *inversiune*, *inversie*; *iperbată*; *metaplasmă*; *metateză*; *mod*; *nasală*; *nominativ*; *onomatopee*; *paradigmă*; *parte*; *participiu*; *particulă*; *partițiune*, *partiție*; *periodă*; *persoană*; *positiv*; *prepozițiune*, *prepoziție*; *pronume*; *punct*, *punt*; *qualificativ-ă*; *rădăcină*; *reduplicațiune*, *reduplicație*, *reduplicare*; *regim*; *relativ-ă*; *sinopă*; *subiect*; *subjunctiv*; *superioritate*; *superlativ*; *supin*; *terminațiune*, *terminație*, *terminare*; *trecut-ă*; *v*; *venitor*, *viitor*; *verb*; *voce* (s.v.). În cazul lui *imperfect-ă*, notăm că încadrarea de bază este cea adjectivală, sensul specializat fiind dezvoltat doar în calitate de substantiv; pentru *positiv*, este marcat doar genul, *m.*, fără precizarea clasei; pentru *qualificativ-ă*, valoarea de bază este cea adjectivală, sensul specializat fiind actualizat doar prin funcționalitatea substantivală; sensul de bază al lui *relativ-ă* este cel adjectival, sensul specializat fiind actualizat doar ca substantiv; pentru *trecut-ă*, încadrarea morfologică de bază este cea de supin și adjectiv, sensul specializat fiind actualizat doar cu valoarea morfologică de substantiv.

¹⁶ Vezi *activ-ă*; *augmentativ-ă*; *auxiliar-ă*; *bârbâtesc-escă*; *circstanțial-ă*; *colectiv-ă*; *complectiv*, *completiv-ă*; *conjunctiv-ă*; *declinabil-ă*; *definitiv-ă*; *demonstrativ-ă*; *disjunctiv-ă*; *epicen-ă*; *eteroclit-ă*; *eterogen-ă*; *eufonic-ă*; *expletiv-ă*; *feminin-ă*; *fonic-ă*; *frecantativ-ă*; *hibrid-ă*; *imperativ-ă*; *impersonal-ă*; *indeclinabil-ă*; *indirect-ă*; *interogant-ă*; *interogativ-ă*; *intransitiv-ă*; *nasal-ă*; *neutr-ă*; *oblic-ă*; *omonim-ă*; *optativ-ă*; *parisilabic-ă*; *particulat-ă*; *partitiv-ă*; *personal-ă*; *polisilab-ă*; *prepositiv-ă*; *presinte-ă*; *primitiv-ă*; *pronominal-ă*; *propriu-ă*; *reduplicativ-ă*; *reflexiv-ă*; *similariu-ă*; *superlativ-ă*; *suspensiv-ă*; *transitiv-ă*; *unipersonal-ă*; *verbal-ă*; *vicios-ă* (s.v.). Precizăm că, în articolele *incident*, *omonim-ă* și *reduplicativ-ă*, chiar

(un articol)¹⁷, verbe la supin (un articol)¹⁸ și verbe substantivate (7 articole)¹⁹.²⁰ Pe lângă aceștia, am identificat și unități lexicale, ce pun în circulație exclusiv sensul specializat, și care au o dublă încadrare morfologică, și anume adjectiv și supin (2 articole)²¹, respectiv adjectiv și substantiv (14 articole)²².

În ceea ce privește clasa substantivului, remarcăm că, exceptând un articol în care cuvântul-titlu nu are marcată categoria gramaticală a genului (s.v. *relativă-ă*), redactorul încadrează lemele din 17 articole în subclasa neutrelor²³, din 14 articole în subclasa masculinelor²⁴ și din 34 de articole în subclasa femininelor²⁵.

2.3. Față de unitățile lexicale întrebuințate exclusiv cu sens specializat, în care marca de domeniu este plasată imediat după

dacă lema are o dublă încadrare morfologică (substantiv și adjectiv), sensul specializat este actualizat doar cu valoarea morfologică de adjectiv.

¹⁷ Vezi *impersonalemente*, *impersonalizește* (s.v.).

¹⁸ Vezi *îmulțit-ă* (s.v.).

¹⁹ Vezi *complinire*; *conjugare*; *declinare*; *determinare*; *elidere*; *feminisare*; *pluralizare* (s.v.).

²⁰ În indicarea clasei gramaticale, redactorul izează atât de marcajul clasic de încadrare morfologică plasat, în general, după cuvântul-titlu sau precedând sensul specializat, cât și de notițe inserate în corpul articolului, introduse prin structuri de tipul *se ia și ca/se întrebuințează și ca/sau ca* + clasă gramaticală (substantiv, adjectiv) (s.v. *activ-ă*; *dintal-ă*; *monosilab-ă*; *pasivă-ă*; *singulari-ă*).

²¹ Vezi *definit-ă*; *sincopat-ă* (s.v.).

²² Vezi *antiparalel-ă*; *conditional-ă*; *determinativ-ă*; *dintal-ă*; *final-ă*; *gutural-ă*; *incident-ă*; *masculin-ă*; *monosilab-ă*; *negativ-ă*; *pasivă-ă*; *plurari-ă*; *plural-ă*; *singulari-ă*; *sinonim-ă* (s.v.).

²³ Vezi *anacolut-ă*; *cas-ă*; *circonflex-ă*; *dativ-ă*; *diminutiv-ă*; *epitet-ă*; *futur-ă*; *mod-ă*; *participiu*; *pronume*; *punct-ă*; *punt-ă*; *regim-ă*; *subiect-ă*; *subiunctiv-ă*; *supin-ă*; *trecut-ă*; *venitor-ă*; *viitor-ă* (s.v.).

²⁴ Vezi *diftong-ă*; *feminin-ă*; *genitiv-ă*; *gen-ă*; *gerundi-ă*; *imperfect-ă*; *indicativ-ă*; *infinitiv-ă*; *nominativ-ă*; *positiv-ă*; *qualificativ-ă*; *superlativ-ă*; *v-*; *verb-ă* (s.v.).

²⁵ Vezi *anastrofă*; *antiptosă*; *antistrofă*; *complinire*; *conjunctiune*, *conjunctie*; *construcțiune*, *construcție*, *construire*; *contractiune*; *declinațiune*, *declinație*, *declinare*; *determinațiune*, *determinație*, *determinare*; *dieresă*; *elipsă*; *elisiune*, *elisie*; *eufonie*; *figură*; *indeclinabilitate*; *inversiune*, *inversie*; *iperbată*; *metaplasma*; *metateză*; *nasală*; *onomatopee*; *paradigmă*; *parte*; *particulă*; *partițiune*, *partiție*; *periodă*; *persoană*; *prepozițiune*, *prepoziție*; *rădăcină*; *reduplicațiune*, *reduplicație*, *reduplicare*; *sincopă*; *superioritate*; *terminațiune*, *terminație*, *terminare*; *voce* (s.v.).

informațiile gramaticale ce însoțesc cuvântul-titlu²⁶, notăm și situații în care fie sensul specializat succedă sensului de bază, general cunoscut, comun²⁷, fie unul și același articol înregistrează două sau mai multe sensuri specializate²⁸.

Observăm, de asemenea, că nu puține din cuvintele-titlu aici discutate dobândesc sensul specializat doar în sintagme; de exemplu, *verb activ* (s.v. *activ-ă*); *verb auxiliar* (s.v. *auxiliar-ă*); *proporțiune condițională* (s.v. *condițional-ă*); *particulă conjunctivă, frază conjunctivă* (s.v. *conjunctiv-ă*); *adjectiv demonstrativ* (s.v. *demonstrativ-ă*); *sustantiv eterogen* (s.v. *eterogen-ă*); *silabă, literă finală* (s.v. *final-ă*); *semne fonice* (s.v. *fonic-ă*); *verb frecantativ* (s.v. *frecantativ-ă*); *complinare indirectă* (s.v. *indirect-ă*); *punt interogant* (s.v. *interogant-ă*); *verb intransitiv* (s.v. *intransitiv-ă*); *modul optativ* (s.v. *optativ-ă*); *părțile cuvântului* (s.v. *parte*); *verb pasiv* (s.v. *pasiv-ă*); *particule prepositive* (s.v. *prepositiv-ă*); *nume propriu* (s.v. *propriu-ă*); *verb reflexiv* (s.v. *reflexiv-ă*); *zicere*

---

²⁶ Vezi *anacolut*; *anastrofă*; *antiptosă*; *augmentativ-ă*; *cas*; *circonflex*; *colectiv-ă*; *complectiv*, *completiv-ă*; *complinare*; *conjugare*; *conjunctiv-ă*; *dativ*; *declinabil-ă*; *definitiv-ă*; *definit-ă*; *determinativ-ă*; *diftong*; *diminutiv*; *dintal*; *disjunctiv-ă*; *elidere*; *elipsă*; *elisiune*, *elisie*; *epicen-ă*; *eteroclit-ă*; *eufonic-ă*; *expletiv-ă*; *feminin*; *feminizare*; *frecantativ-ă*; *futur*; *genitiv*; *gerundiu*; *gutural-ă*; *impersonale*, *impersonalcește*; *impersonal-ă*; *indeclinabilitate*; *indeclinabil-ă*; *indicativ*; *infinitiv*; *interogant-ă*; *interogativ-ă*; *intransitiv-ă*; *inversiune*, *inversie*; *iperbată*; *masculin-ă*; *metaplasmă*; *metateză*; *monosilab*; *nasală*; *nasal-ă*; *nominativ*; *omonim-ă*; *onomatopee*; *paradigmă*; *parasilabic-ă*; *participiu*; *particulat-ă*; *partitiv-ă*; *pluralizare*; *plurariu*, *plural-ă*; *polisilab-ă*; *positiv*; *prepozițiune*, *prepoziție*; *prepositiv-ă*; *pronume*; *pronominal-ă*; *reduplicativ-ă*; *subjunctiv*; *superlativ-ă*; *superlativ*; *supin*; *transitiv-ă*; *unipersonal-ă*; *verbal-ă*; *verb* (s.v.).

²⁷ Vezi *activ-ă*; *antistrofă*; *auxiliar-ă*; *bârbâtesc-escă*; *circonstanțial-ă*; *complinare*; *condițional-ă*; *conjunțiune*, *conjunție*; *construcțiune*, *construcție*, *construire*; *demonstrativ-ă*; *determinare*; *determinațiune*, *determinație*, *determinare*; *epitet*; *eterogen-ă*; *eufonie*; *feminin-ă*; *final-ă*; *imperativ-ă*; *imperfect-ă*; *incident*; *indirect-ă*; *îmulțit-ă*; *mod*; *negativ-ă*; *oblic-ă*; *optativ-ă*; *persoană*; *qualificativ-ă*; *reduplicațiune*, *reduplicație*, *reduplicare*; *reflexiv-ă*; *regim*; *relativ-ă*; *similariu-ă*; *sincopă*; *singulariu-ă*; *sinonim-ă*; *superioritate*; *trecut-ă*; *venitor*, *viitor*; *vicios-ă* (s.v.).

²⁸ Vezi *antiparalel*; *construcțiune*; *declinare*; *declinațiune*, *declinație*, *declinare*; *dieresă*; *figură*; *fonic-ă*; *gen*; *hibrid-ă*; *neutru-ă*; *parte*; *particulă*; *partițiune*, *partiție*; *pasiv-ă*; *periodă*; *personal-ă*; *presinte-ă*; *primitiv-ă*; *propriu-ă*; *punct*, *punct*; *rădăcină*; *sincopat-ă*; *subiect*; *suspensiv-ă*; *terminațiune*, *terminație*, *terminare*; *v*; *voce* (s.v.).

sincopată (s.v. *sincopată-ă*); *număr singulariu* (s.v. *singulariū-ă*); *puncturi suspensive* (s.v. *suspensivă-ă*); *verbi unipersonali* (s.v. *unipersonală-ă*).

2.4. Exceptând trei articole în care definiția este absentă (s.v. *diminutivă*; *qualificativă-ă*; *regimă*), pentru toate celelalte intrări, redactorul utilizează, în explicarea cuvintelor-titlu, mai multe moduri de definire. Astfel, am identificat definiții realizate prin comentariu, introduse fie prin clasa lexico-gramaticală pe care o explică (cele mai multe articole), fie prin verbul metalingvistic *se zice*²⁹, prin sinonimie³⁰, prin antonimie³¹, prin trimitere³², respectiv, mixt, prin comentariu și antonimie³³, ori prin comentariu și sinonimie³⁴.

Constatăm, de asemenea, că unele articole, pe lângă definiție, prin informația suplimentară înregistrată, marcată sau nu parantetic, conțin precizări referitoare la însușirea, întrebuițarea corectă a limbii, a regulilor gramaticale. De exemplu, consoana *h* din cuvântul *hibrid* „se pron<unță> din gât” (s.v. *hibridă-ă*); un cuvânt dobândește o valență metaforică, adică „[s]e face o figură când zicem *focul pasiunilor*, căci întoarcem zicerea *foc* din principala ei destinațiune ce însemnează *focul fizic* în vioiciunea mișcărilor sufletului” (s.v. *figură*); identificarea corectă a cazului dativ „[î]n română se face răspunzând la întrebările *cui? la cine? la ce?*. În franceză este însoțit de particulele *à, au, à l', à la, aux*” (s.v. *dativă*), în timp ce genitivul „[a]cest caz în română este care răspunde la întrebarea *al cui? a cui? sau de ce?*” (s.v. *genitivă*); verbele „[a]vere, voire, fire sunt verbi auxiliari ai limbei române” (s.v. *auxiliară-ă*); verbul *a elide* „[s]e conj<ugă> ca *înțelegere*” (s.v. *elidere*); termenul *personal* „[...] se aplică la pronume, la terminațiuni de oarecare moduri de verbi și la verbi chiar: *pronomi personali, terminațiuni personali, moduri personali, verbi personali*” (s.v. *personală-ă*); „[e]lisiunea se suplinește printr-un apostrof” (s.v. *elisiune, elisie*), iar folosirea formei abreviate „**V** în gram<atică> este abreviațiunea zicerii *verb. V.s. abreviațiunea lui verb și substantiv*” (s.v. *v*) etc.

²⁹ Vezi *circonstanțială-ă*; *epicenă-ă*; *expletivă-ă*; *guturală-ă*; *hibridă-ă*; *parasilabică-ă*; *similară-ă*; *sinonimă-ă*; *transitivă-ă* (s.v.).

³⁰ Vezi *definitivă-ă*; *definită-ă*; *demonstrativă-ă*; *disjunctivă-ă*; *epitetă*; *interogantă-ă*; *intransitivă-ă*; *paradigmă* (s.v.).

³¹ Vezi *feminină* (s.v.).

³² Vezi *bârbătescă-ă* (s.v.).

³³ Vezi *activă-ă*; *oblică-ă*; *propriă-ă* (s.v.).

³⁴ Vezi *augmentativă-ă*; *futură*; *îmulțită-ă* (s.v.).

Alte articole sunt însă adevărate micromonografii³⁵. Spre ilustrare, reținem aici intrarea consacrată unității lexicale *verb*:

„**Verb**. *s.m. gram.* partea cuvântului care arată o lucrare făcută sau primită de subiect, or care arată starea subiectului. D-aci apoi *verbi activi, pasivi și neutri*. *Verbul activ* exprimă o lucrare făcută de subiect: *Dumnezeu pedepsește pe păcătoși*; *verbul pasiv* o lucrare primită sau suferită de subiect: *păcătoșii vor fi pedepsiți de Dumnezeu*. *Verbul neutru* exprimă simplemente starea subiectului: *amicul vostru doarme*. Toți *verbii activi* sunt tranzitivi, căci transmit lucrarea asupra cuiva. – *Verbi intransitivi* sunt carii arată o lucrare ce nu trece asupra altuia, cum: *a dina, a salta, a pleca*. – *Verb substantiv* este *verbul fire, a fi*, când exprimă existența în genere sub o relațiune la o modificațiune oarecare ce nu se coprinde în semnificațiunea lui: *Dumnezeu este etern, oamenii sunt muritori*; și *verb adiectiv* or *concret*, acel verb care arată existența în genere sub o modificațiune care se coprinde în semnificațiunea lui, cum când zicem: *Dumnezeu există, oamenii vor muri*. – *Verb absolut*, când sensul lui complet nu mai cere regim (complinare) spre a fi complet înțeles, cum: *dorm, cresc*. – *Verb relativ*, care se rapoartă la o complinare (regim) necesară spre a-i complecta sensul: *voi bate pe inamic*. – *Verb regulat*, care ține în formarea tâmpilor, regulele generali ale conjugărilor; *verb neregulat* care nu urmează acestor regule. – Când un verb exprimă o lucrare care cade asupra celui ce o face, se numește *verb reflexiv* sau *pronominal*: *tatăl meu s-a blesat, voi vă întristați, eu mă îngrijesc*. – Când un verb nu se întrebuințează decât în a treia persoană singulară, acela se zice *unipersonal*: *plouă, tună, se cade, se cuvine*. – **Verb**. *Is. Hrs. vezi cuvânt*”.

2.5. În ceea ce privește sferile semantice, notăm că inventarul nostru aduce în prim-plan termeni de gramatică specifici nivelurilor limbii române (i.e. fonetică, lexic, morfologie și sintaxă) și fenomenelor lingvistice.

2.6. Termenii inventariați, din punct de vedere etimologic³⁶, sunt:

(a) cuvinte moștenite: rom. *parte* < lat. *pars, -tis*; rom. *rădăcină* < lat. *radicina*; rom. *voce* < lat. *vox, vocis*;

(b) împrumuturi directe:

(b₁) din latina medievală: rom. *cas*³⁷ < lat. *casus*³⁸; rom. *gen* < lat. *genus, -eris*; rom. *gerundiu*³⁹ < lat. *gerundium*; rom. *imperfect* < lat.

³⁵ Vezi articolele: *persoană; pozitiv; prepozițiune, prepoziție; punct, punct* (s.v.).

³⁶ Indicarea originii s-a realizat prin consultarea următoarelor resurse: DLR^a, DER, DELR, MDA și DAN.

³⁷ Variantă grafică a formei actuale *caz*.

imperfectus, -a, -um; rom. *punct*⁴⁰ < lat. *punctum*; rom. *subiect* < lat. *subiectum*; rom. *supin*⁴¹ < lat. *supin*; rom. *terminație*⁴² < lat. *terminatio*, -onis;

(b₂) din franceză: rom. *anacolut*⁴³ < fr. *anacoluthie*; rom. *anastrofă*⁴⁴ < fr. *anastrophe*; rom. *antiparalel* < fr. *antiparallèle*; rom. *antistrofă*⁴⁵ < fr. *antistrophe*; rom. *augmentativ* < fr. *augmentatif*; rom. *calificativ* < fr. *qualificatif*; rom. *circonflex*⁴⁶ < fr. *circonflexe*; rom. *circonstanțial*⁴⁷ < fr. *circonstanciel*; rom. *colectiv* < fr. *collectif*; rom. *condițional* < fr. *conditionnel*; rom. *contractiune*⁴⁸ < fr. *contraction*; rom. *diereză*⁴⁹ < fr. *diérèse*; rom. *dintal*⁵⁰ < fr. *dental*; rom. *epicen*⁵¹ < fr. *épïcène*; rom. *eufonic*⁵² < fr. *euphonique*; rom. *fonic*⁵³ < fr. *phonique*; rom. *futur*⁵⁴ < fr. *future*; rom. *gutural* < fr. *guttural*; rom. *incident* < fr. *incident*; rom. *indeclinabilitate* < fr. *indéclinabilité*; rom. *interogativ*⁵⁵ < fr. *interrogatif*; rom. *intransitiv*⁵⁶ < fr. *intransitif*; rom. *înversiune* < fr. *inversion*; rom. *hiperbată*⁵⁷ < fr. *hyperbate*; rom. *metateză* < fr. *métathèse*; rom. *monosilab* < fr. *monosyllabe*; rom. *nasal*⁵⁸ < fr. *nasal*; rom. *omonim* < fr. *homonyme*; rom. *onomatopee* < fr. *onomatopée*; rom. *parasilabic* < fr. *parisyllabique*;

³⁸ Cf. DER (s.v.), < it. *caso*; cf. DAN (s.v.), < lat. *casus*, fr. *cas*.

³⁹ Variantă învechită a formei, în uz astăzi, *gerunziu*.

⁴⁰ Conservat în VRF și cu forma *punt*.

⁴¹ Cf. DAN (s.v.), < lat. *supinum*, fr. *supin*.

⁴² Consemnat și cu forma, învechită astăzi, *terminațiune*, respectiv *terminare*.

⁴³ Pe lângă originea franceză, DAN (s.v.) îi atribuie un etimon grecesc *anacoluthon*, iar redactorii DELR (s.v.) consemnează și originea latină medievală, *anacoluthon*.

⁴⁴ Redactorii DELR (s.v.) notează și un posibil etimon german, *Anastrophe*.

⁴⁵ Cf. DAN (s.v.), are și o origine latină, *antistropa*.

⁴⁶ Variantă învechită a formei, impuse astăzi, *circumflex*.

⁴⁷ Variantă învechită a formei actuale *circonstanțial*. Redactorii DELR (s.v.) notează, pe lângă etimonul francez, și un etimon din latina medievală, *circumstantialis*.

⁴⁸ Variantă învechită a formei actuale *contractie* (< fr. *contraction*).

⁴⁹ DAN (s.v.) atribuie și un etimon grecesc, *diairesis*.

⁵⁰ Variantă fonetică învechită a formei actuale *dental*.

⁵¹ DAN (s.v.) propune și pe lat. *epicoenus*, respectiv pe gr. *epikoinos*.

⁵² Redactorii DLR^a (s.v.) atribuie și un etimon neogrecesc, *εὐφωνικός*.

⁵³ Absent în DLR^a.

⁵⁴ Absent în DLR^a.

⁵⁵ DAN (s.v.) indică și etimonul latin *interrogativus*.

⁵⁶ Variantă a formei actuale *intransitiv*.

⁵⁷ Absent în DLR^a. DAN (s.v.) notează și etimonul gr. *hyperbaton*.

⁵⁸ Variantă învechită a formei actuale *nasal*.

rom. *partițiune*⁵⁹ < fr. *partition*; rom. *partitiv*⁶⁰ < fr. *partitif*; rom. *prepozitiv* < fr. *prépositif*; rom. *reduplicativ* < fr. *réduplicatif*; rom. *regim* < fr. *régime*; rom. *similariu*⁶¹ < fr. *similaire*; rom. *superioritate*⁶² < fr. *supériorité*; rom. *superlativ*⁶³ < fr. *superlatif*; rom. *suspensiv* < fr. *suspensif*; rom. *unipersonal* < fr. *unipersonnel*;

(c) împrumuturi cu cale de pătrundere multiplă:

(c₁) din franceză și latina medievală: rom. *activ*⁶⁴ < fr. *actif*, lat. *activus*; rom. *auxiliar*⁶⁵ < fr. *auxiliaire*, lat. *auxiliaris*; rom. *completiv*⁶⁶ < fr. *complétif*, lat. *completivus*; rom. *conjunție*⁶⁷ < fr. *conjonction*, lat. *coniunctio*, -onis; rom. *conjunctiv* < fr. *conjunctif*, lat. *coniunctivus*; rom. *construcție*⁶⁸ < fr. *construction*, lat. *constructio*; rom. *declinabil* < fr. *déclinable*, lat. *declinabilis*; rom. *declinație* < fr. *déclinaison*, lat. *declinatio*, -onis; rom. *definitiv* < fr. *définitif*, -ive, lat. *definitivus*; rom. *determinativ* < lat. *determinativus*, -a, -um, fr. *déterminatif*; rom. *determinație*⁶⁹ < lat. *determinatio*, -onis, fr. *détermination*; rom. *diftong*⁷⁰ < fr. *diphthongue*, lat. *diphthongus*; rom. *diminutiv* < fr. *diminutif*, lat. *diminutivus*; rom. *disjunctiv* < fr. *disjonctif*, lat. *disiunctivus*; rom. *eteroclit* < fr. *hétéroclite*, lat. *heteroclitus*; rom. *eufonie*⁷¹ < fr. *euphonie*, lat. *euphonia*; rom. *expletiv* < fr. *explétif*, lat. *expletivus*; rom. *feminin* < fr. *féminin*, lat. *femininus*; rom. *figură* < fr. *figure*, lat. *figura*; rom. *final* < fr. *final*, lat. *finalis*; rom. *frecventativ* < fr. *fréquentatif*, lat. *frequentativus*; rom. *genitiv*⁷² < fr. *génitif*, lat. *genitivus*; rom. *hibrid*⁷³ < fr. *hybride*, lat.

⁵⁹ Consemnat și cu varianta lexicală *partiție*, căreia DAN (s.v.) îi atribuie o etimologie multiplă (< fr., engl. *partition*, lat. *partitio*).

⁶⁰ DAN (s.v.) indică și etimonul italianesc *partitivo*.

⁶¹ Variantă învechită a formei actuale *similar*.

⁶² DAN (s.v.) consemnează și etimonul latin *superioritas*.

⁶³ DAN (s.v.) indică și etimonul latin *superlativus*.

⁶⁴ După DLR^a (s.v.), este împrumut exclusiv din franceză.

⁶⁵ După DLR^a (s.v.), este un împrumut exclusiv din latina medievală.

⁶⁶ După DLR^a (s.v.), este un împrumut exclusiv din franceză.

⁶⁷ În DLR^a (s.v.), *conjunție* este definit prin trimitere la *conjunțiune* (< fr. *conjonction*).

⁶⁸ În DLR^a (s.v.), este considerat împrumut exclusiv din franceză.

⁶⁹ Consemnat și cu varianta învechită *determinațiune*, definită prin trimitere la *determinație*. MDA (s.v.) îl notează exclusiv cu origine franceză (< fr. *détermination*).

⁷⁰ DAN (s.v.) îi atribuie și o cale de pătrundere grecească (< gr. *diphthongos*).

⁷¹ DAN (s.v.) îi atribuie și o cale de pătrundere grecească (< gr. *euphonia*).

⁷² După DLR^a (s.v.), este împrumut exclusiv din latina medievală.

⁷³ După DLR^a (s.v.), este împrumut exclusiv din latina medievală.

hybrida; rom. *imperativ*⁷⁴ < fr. *impératif*, lat. *imperativus*; rom. *impersonal*⁷⁵ < fr. *impersonnel*, lat. *impersonalis*; rom. *indicativ*⁷⁶ < fr. *indicatif*, lat. *indicativus*; rom. *indirect*⁷⁷ < fr. *indirect*, lat. *indirectus*; rom. *infinitiv*⁷⁸ < lat. *infinitivus*, fr. *infinitif*; rom. *masculin* < fr. *masculin*, lat. *masculus*; rom. *oblic* < lat. *obliquus*, fr. *oblique*; rom. *optativ* < fr. *optatif*, lat. *optativus*; rom. *particulă* < lat. *particula*, fr. *particule*; rom. *polisilab*⁷⁹ < lat. *polysyllabus*, fr. *polysyllabe*; rom. *prepoziție* < lat. *praepositio*, fr. *préposition*; rom. *pronume* < lat. *pronomina*, fr. *pronom*; rom. *pronominal*⁸⁰ < fr. *pronominal*, lat. *pronominalis*; rom. *reduplicație*⁸¹ < fr. *réduplication*, lat. *reduplicatio*, -onis; rom. *singulariu*⁸² < lat. *singularis*, -e, fr. *singulier*; rom. *subjonctiv*⁸³ < fr. *subjonctif*, lat. *subiunctivus*; rom. *transitiv*⁸⁴ < fr. *transitif*, lat. *transitivus*; rom. *verbal* < fr. *verbal*, lat. *verbalis*, -e;

(c₂) din franceză și neogreacă: rom. *elipsă*⁸⁵ < ngr. *ἐλλείψις*, fr. *ellipse*; rom. *epitet*⁸⁶ < ngr. *ἐπίθετον*, fr. *épithète*; rom. *eterogen*⁸⁷ < ngr. *ἑτερογενής*, fr. *hétérogène*; rom. *paradigmă* < lat. *paradigma*, ngr. *παράδειγμα*; rom. *sincopă*⁸⁸ < ngr. *συγκοή*, fr. *syncope*; rom. *sinonim*⁸⁹ < ngr. *συνώνυμος*, fr. *synonyme*;

BCU Cluj / Central University Library Cluj

⁷⁴ După DLR^a (s.v.), este un împrumut din franceză.

⁷⁵ După DLR^a (s.v.), este un împrumut din latina medievală.

⁷⁶ După DLR^a (s.v.), este un neologism creat după forma latină.

⁷⁷ După DLR^a (s.v.), este un neologism creat după corespondentul francez. DN-2013 (s.v.) îi atribuie și un etimon german, *indirekt*.

⁷⁸ Pentru redactorii DLR^a (s.v.), este un împrumut din latina medievală.

⁷⁹ DAN (s.v.) îl consideră împrumut din franceză.

⁸⁰ Variantă a formei actuale *pronominal*.

⁸¹ Consemnat și cu varianta învechită *reduplicațiune*, respectiv *reduplicare*.

⁸² Variantă a formei actuale *singular*.

⁸³ DAN (s.v.) îi atribuie exclusiv origine franceză.

⁸⁴ Variantă a formei *tranzitiv*.

⁸⁵ DAN (s.v.) îi atribuie exclusiv origine franceză.

⁸⁶ DAN (s.v.) îi atribuie, pe lângă cele două posibile etimoane, și o origine latină (< lat. *epithetum*).

⁸⁷ DLR^a (s.v.) consemnează, pe lângă aceste două etimoane, și un etimon latin *heterogeneous*, -a, -um, respectiv un etimon german *heterogen*, în timp ce DAN (s.v.) îi atribuie exclusiv origine franceză.

⁸⁸ Împrumut exclusiv din neogreacă după MDA (s.v.), respectiv împrumut exclusiv din franceză după DAN (s.v.). DLR^a îl înregistrează cu o cale de pătrundere multiplă, neogreacă și franceză.

⁸⁹ După DAN (s.v.), este împrumut exclusiv din franceză.

(c₃) din franceză și germană: rom. *metaplasma*⁹⁰ < fr. *métaplasme*, ger. *Metaplasmus*; rom. *reflexiv*⁹¹ < fr. *réflexiv*, ger. *reflexiv*;

(c₄) din latină, germană și italiană: rom. *plural*⁹² < lat. *pluralis*, ger. *Plural*, *Pluralis*, it. *plurale*;

(c₅) din latină, neogreacă și franceză: rom. *perioadă* < lat. *periodus*, *periodos*, ngr. *περίοδος*, fr. *période*;

(c₆) din latină, franceză și germană: rom. *negativ* < lat. *negativus*, fr. *négatif*, ger. *negativ*; rom. *pasiv* < lat. *passivus*, *-a*, *-um*, fr. *passif*, ger. *passif*; rom. *pozitiv*⁹³ < fr. *positif*, lat. *positivus*, ger. *positif*; rom. *primitiv*⁹⁴ < fr. *primitif*, lat. *primitivus*, ger. *primitivus*;

(c₇) din franceză, italiană și latină: rom. *dativ*⁹⁵ < fr. *datif*, it. *dativo*, lat. *dativus*, *-a*, *-um*; rom. *declinație*⁹⁶ < fr. *déclinaison*, lat. *declinatio*, *-onis*, it. *declinazione*; rom. *demonstrativ*⁹⁷ < fr. *démonstratif*, it. *dimonstrativo*, lat. *demonstrativus*, *-a*, *-um*; rom. *eliziune*⁹⁸ < fr. *élision*, it. *elisione*, lat. *elisio*, *-onis*; rom. *indeclinabil*⁹⁹ < lat. *indeclinabilis*, fr. *indeclinable*, it. *indeclinabile*; rom. *mod* < lat. *modus*, it. *modo*, fr. *modo*; rom. *neutru* < lat. *neuter*, *-tra*, it. *neutro*, fr. *neutre*; rom. *nominativ*¹⁰⁰ < lat. *nominativus*, it. *nominativo*, fr. *nominatif*; rom. *prezent*¹⁰¹ < fr. *présent*, lat. *praesens*, *-ntis*, it. *presente*; rom. *propriu*¹⁰² < lat. *proprius*, *-a*, *-um*, fr. *propre*, it. *proprio*; rom. *verb*¹⁰³ < lat. *verbum*, fr. *verbe*, it. *verbo*; rom. *vicios*¹⁰⁴ < lat. *vitiosus*, *-a*, *-um*, fr. *vicieux*, it. *vizioso*;

(c₈) din latină, italiană, germană și franceză: rom. *participiu*¹⁰⁵ < lat. *participium*, it. *participio*, ger. *Partizip*, fr. *participe*; rom. *persoană*¹⁰⁶ <

⁹⁰ După DAN (s.v.) este împrumut exclusiv din franceză.

⁹¹ DAN (s.v.) îi atribuie și o origine latină (< lat. *reflexivus*).

⁹² DAN (s.v.) îi atribuie o cale de pătrundere multiplă, din latină și germană.

⁹³ DAN (s.v.) îl notează cu etimologie multiplă, latină și franceză.

⁹⁴ DAN (s.v.) îl înregistrează cu etimologie multiplă, latină și franceză.

⁹⁵ DAN (s.v.) îl consideră cu cale de pătrundere multiplă, latină și franceză.

⁹⁶ Consemnat și cu varianta învechită *declinațiune*, respectiv cu varianta *declinare* (< *declina*). DAN (s.v.) îi atribuie o cale de pătrundere multiplă, latină și franceză.

⁹⁷ După DAN (s.v.), este un împrumut din latină și franceză.

⁹⁸ După DAN (s.v.), este un împrumut din latină și franceză.

⁹⁹ După DAN (s.v.), este un împrumut din latină și franceză.

¹⁰⁰ După DAN (s.v.), este un împrumut din latină și franceză.

¹⁰¹ După DAN (s.v.), este un împrumut din latină și franceză.

¹⁰² După DAN (s.v.), este un împrumut din latină și franceză.

¹⁰³ După DAN (s.v.), este un împrumut din latină și franceză.

¹⁰⁴ După DAN (s.v.), este un împrumut din italiană și franceză.

¹⁰⁵ După DAN (s.v.), este un împrumut din latină și franceză.

lat. *persona*, ger. *Person*, it. *persona*, fr. *personne*; rom. *personal*¹⁰⁷ < lat. *personalis*, ger. *personell*, *personal*, it. *personale*, fr. *personnel*; rom. *relativ* < lat. *relativus*, -a, -um, fr. *relatif*, it. *relativo*, ger. *relativ*;

(d) creații interne:

(d₁) de la o bază latină (moștenită sau împrumutată): rom. *bărbătesc* < *bărbat* (< lat. *barbatus*) + suf. -esc (< lat. -iscus); rom. *complinire*¹⁰⁸ < *com-* (< lat. *con-*) + *îm-* (< lat. *in-*) + *plini* (< lat. *plenesco*, -ire) + -re (< lat. -re); rom. *reduplicare* < *reduplica* (< lat. *reduplicare*) + -re (< lat. -re); rom. *trecut* < *trece* (< lat. *traicere*) + -ut (< lat. -utus); rom. *venitor*¹⁰⁹ < *veni* (< lat. *venire*) + -itor (< lat. -torius);

(d₂) de la o bază latină sau franceză împrumutată: rom. *conjugare* < *conjuga* (< fr. *conjuguer*, lat. *coniugare*) + -re (< lat. -re); rom. *construire* < *construi* (< fr. *construire*, lat. *construere*) + -re (< lat. -re); rom. *declinare* < *declina* (< fr. *décliner*, lat. *declinare*) + -re (< lat. -re); rom. *definit* < *defini* (< fr. *définir*, lat. *definire*) + -it [< fr. -ite, germ. -it, it. -ito, engl. -ite (< lat. -itus)]; rom. *determinare* < *determina* (< fr. *déterminer*, lat. *determinare*) + -re (< lat. -re); rom. *elidere*¹¹⁰ < *elide* (< fr. *élider*, lat. *elidere*) + -re (< lat. -re); rom. *terminare* < *termina* (< fr. *terminer*, lat. *terminare*) + -re (< lat. -re);

(d₃) de la o bază franceză împrumutată: rom. *feminizare*¹¹¹ < *feminiza* (< fr. *féminiser*) + -re (< lat. -re); rom. *impersonalemente*¹¹² < *impersonal* (< fr. *impersonnel*, lat. *impersonalis*) + -mente (< it. -mente); rom. *impersonalicește*¹¹³ (< fr. *impersonnel*, lat. *impersonalis*) + -ește (< -esc + -e); rom. *sincopat*¹¹⁴ < *sincopa* (< fr. *syncoper*) + -at (< lat. -atus).

3. Analiza corpusului ne permite să notăm câteva concluzii.

3.1. Inventarul nostru ce însumează 143 de articole reflectă o terminologie gramaticală, în cea mai mare parte, în circulație și astăzi.

¹⁰⁶ După DAN (s.v.), este un împrumut din latină și franceză.

¹⁰⁷ După DAN (s.v.), are o etimologie multiplă: latină, germană și franceză.

¹⁰⁸ După DLR^a (s.v.), este format prin analogie cu verbul *a completa*, „format din *împlini*, cu substituție de prefix”.

¹⁰⁹ Variantă lexicală învechită a lui *viitor*.

¹¹⁰ Variantă învechită a verbului actual *a elida*.

¹¹¹ Verb absent în DLR^a.

¹¹² Absent în DLR^a.

¹¹³ Absent în DLR^a.

¹¹⁴ După DAN (s.v.), este un împrumut din franțuzescul *syncopé*.

3.2. Cei mai mulți termeni împrumutați ilustrează clasa substantivului și a adjectivului. Față de etichetarea lui I. Costinescu, notăm astăzi încadrarea, în categoria neutrelor, a substantivelor masculine (s.v. *femininŭ; genitivŭ; gerundiŭ; imperfectŭ-â; infinitivŭ; nominativŭ; superlativŭ; supinŭ; verbŭ*), respectiv, în categoria femininelor, a substantivelor neutre (s.v. *incidentŭ*).

3.3. Examenul originii unităților lexicale discutate evidențiază preferința pentru împrumuturi din limbile neolatine, cu precădere din limba franceză și din latina medievală, și nu numai.

3.4. Dincolo de inventarul realizat și analizat care atestă acomodarea/ adaptarea celor mai mulți termeni la sistemul limbii române, studiul de față aduce în prim-plan și rolul fundamental al dicționarelor în însușirea corectă a limbii (fie ea maternă, fie străină) și, implicit, în cultivarea ei.

SURSE

Costinescu, Ion (1870), *Vocabularu romano-francesu* (= VRF), Vol. I–II, București, Tipografia C.N. Rădulescu.

BCU Cluj / Central University Library Cluj BIBLIOGRAFIE

Aldea, Maria (2018), *Alfabetul limbii române. O abordare lexicografică*, în Coman Lupu (editor), Alexandra Ciolan și Alessandro Zuliani (coeditori), *Studii Romanice. Omagiu profesorilor Florica Dimitrescu și Alexandru Niculescu la 90 de ani*, vol. I, București, Editura Universității din București, p. 17–27.

Bidu-Vrănceanu, Angela (coord.) (2000), *Lexic comun, lexic specializat*, București, Editura Universității din București.

Blaa, Lucian (2013), *Trilogia cunoașterii*, București, Editura Humanitas.

Briceag (Sindie), Adriana (2015), *Evoluția terminologiei gramaticale românești*. Rezumatul tezei de doctorat. Universitatea din Craiova. Facultatea de Litere, Craiova. http://mecanica.ucv.ro/ScoalaDoctorala_v/Temp/Rezumate/Sindie_REzro.pdf (accesat: 28.05.2022).

Chivu, Gh. (2017), *Terminologie lingvistică într-un lexicon de la sfârșitul veacului al XVII-lea*, în Adina Dragomirescu et al. (ed.), *Sintaxa ca mod de a fi: omagiu Gabrielei Pană Dindelegan, la aniversare*, București, Editura Universității din București, p. 103–107.

Costinescu, Mariana (1979), *Normele limbii literare în gramaticile românești*, București, Editura Didactică și Pedagogică.

DAN = Florin Marcu, *Dicționar actualizat de neologisme*, București, Editura Saeculum I. O., 2013.

DELR = *Dicționarul etimologic al limbii române (DELR)*, volumul I. A–B, 2011; volumul II. Litera C. Partea 1. CA–Cizmă, București, Editura Academiei Române, 2015.

DER = Alexandru Ciorănescu, *Dicționarul etimologic al limbii române*. Ediție îngrijită și traducere din limba spaniolă de Tudora Șandru Mehedinți și Magdalena Popescu Marin, București, Saeculum I.O., 2007.

DLR^a = Academia Română, *Dicționarul limbii române*. Ediție anastatică după *Dicționarul limbii române (DA)* și *Dicționarul limbii române (DLR)*, 19 vol., București, Editura Academiei Române, 2010.

Ghibu, Onisifor (1998), *Din istoria literaturii didactice românești*. Ediție îngrijită de Paula Braga, tabel cronologic, studiu introductiv, note și comentarii V. Popeangă, București, Editura Semne.

Ionașcu, Romulus (1914), *Gramaticii români. Tratat istoric despre evoluțiunea studiului gramaticii limbei române de la 1757 până astăzi*, Iași, Institutul de Arte Grafice N.V. Ștefăniu & Co.

Lupu, Coman (1999), *Lexicografia românească în procesul de occidentalizare latino-romanică a limbii române moderne (1780–1860)*, București, Editura Logos.

Marcu, Mihaela (2009), *Terminologia gramaticală românească din perioada 1757–1828*, în „Analele Universității „Dunărea de Jos” din Galați. Fascicula XXIV. Lexic comun/ lexic specializat”, II, Galați, Editura Europlus, p. 275–279.

MDA = Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, *Micul dicționar academic*, vol. I. A–Me, 2010; vol. II. Mi–Z, București, Univers Enciclopedic Gold, 2010.

Nicolae, Alexandru (2010), *Dinamica terminologiei sintactice românești moderne*, în Angela Bidu-Vrănceanu (ed.), *Terminologie și terminologii*, București, Editura Universității din București, p. 99–111.

Popovici, D. (1945), *La littérature roumaine à l'époque des Lumières*, Sibiu, Centrul de Studii și Cercetări privitoare la Transilvania.

Seche, Mircea (1966–1969), *Schiță de istorie a lexicografiei române*, vol. I-II, București, Editura Științifică.

Ursu, N.A. (1962), *Formarea terminologiei științifice românești* (sic!), București, Editura Științifică.

Ursu, N.A., Ursu, Despina (2004/2006/2011), *Împrumutul lexical în procesul modernizării limbii române literare*, vol. I-III, Iași, Editura Cronica.

MARIA ALDEA

**GRAMMAR TERMS. A LEXICOGRAPHICAL APPROACH
(Abstract)**

In this paper, the author analyses the grammatical terms recorded in the *Vocabularu romano-francesu* [Romanian-French Vocabulary], by I. Costinescu, published in Bucarest, in 1870, highlighting the internal structure of the articles and the words entries' origin.

Key words: grammatical terms, lexicographical approach, Ion Costinescu.

BCU Cluj / Central University Library Cluj